

Conditional early release in the Polish criminal law

Marlena Koziel

Department of Law, Faculty of Economics,
University of Technology and Humanities K. Pulaski in Radom,
31 Bolesława Chrobrego St., 26-600 Radom, Poland

E-mail address: marlena0312@wp.pl

ABSTRACT

The purpose of this article is to provide an early parole from the rest of the sentence. Detailed rules are laid down in the criminal code. To prison could be paroled, it should meet certain requirements. The Prison Court decides at the meeting to dismiss. In the case of positive decision, the offender is waiting for a trial period of two to five years. During the period of trial, convict may be under the supervision of the probation officer. In addition, the Court may impose of the convict obligations, that he must perform, for example, he would like to apologize the victim. A period of trial can be performed negatively, if released will commit a crime again.

Keywords: commit a crime; prison; trial; court; criminal law

Warunkowe przedterminowe zwolnienie w Polskim prawie karnym

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przedstawienie przedterminowego warunkowego zwolnienia z odbywania kary. Szczegółowe zasady są ustanowione w kodeksie karnym. Więzień może być zwolniony warunkowo jeśli spełnia określone przesłanki. O zwolnieniu decyduje sąd. Jeśli jest pozytywna decyzja, skazanego czeka okres próbny od dwóch do pięciu lat. W okresie próby skazany może być pod opieką kuratora. Sąd może nałożyć na skazanego zobowiązania, które on musi wykonać, np. przeprosić ofiary. Jeśli okres próby będzie negatywny, skazany może ponownie trafić do więzienia, a okres zwolnienia warunkowego będzie odwołany.

Słowa kluczowe: popełnić przestępstwo, proces, sąd, więzienie, prawo karne

1. WPROWADZENIE

Instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbywania kary jest przedmiotem wielu publikacji naukowych z których najważniejsze to: „Polskie prawo karne – zarys części ogólnej”, autorstwa Tadeusza Bojarskiego¹, czy „Prawo karne” Lecha Gardockiego². Temat ten jest dość popularny, ze względu na jego ponadczasowość, jak też w pewnym stopniu kontrowersyjność, ponieważ nie każdy aprobeje fakt, aby przestępca opuszczał wcześniej więzienie (oczywiście po spełnieniu odpowiednich warunków) i resocjalizował się w społeczeństwie.

Wynikać to może z wielu czynników z których najważniejszy to przede wszystkim strach przed recydywistami. Panuje przekonanie, że każdy przestępca po „wyjściu na wolność jest zły” – co jest zupełnie nieprawdą, bowiem wielu z nich chce zmienić swoje życie na lepsze i postępować uczciwie. Tacy przestępcy już w więzieniu wykazują przede wszystkim skruchę, a przy spełnieniu czynników, a których mowa będzie w dalszej części artykułu, to właśnie dla nich przewidziano warunkowe przedterminowe zwolnienie.

2. PRZESŁANKI MATERIALNE WARUNKOWEGO ZWOLNIENIA

Niewątpliwie przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu realizowana jest zasada humanitaryzmu wynikająca zarówno z art. 40 Konstytucji RP³, jak i art. 3 kodeksu karnego⁴. Szczególne zastosowanie ma w prawie karnym wykonawczym. Możliwość przedterminowego zwolnienia stanowi o tym, że polskie prawo nie zmierza do izolacji przestępców w więzieniach, tylko jest otwarte na nowoczesny system, w którym ważną rolę odgrywają środki probacyjne (o czym przesądza warunkowy charakter zwolnienia, poddanie zwolnionego próbie i dozorowi kuratorskiemu oraz uzależnienie skutków prawnych od wyniku próby⁵).

Obecnie warunkowe przedterminowe zwolnienie regulowane jest w art. 77 – 79 kodeksu karnego i art. 159 – 163 kodeksu karnego wykonawczego⁶. W kodeksie karnym zostały określone formalne i merytoryczne przesłanki, jakie więzień musi spełnić, aby być warunkowo przedterminowo zwolnionym.

Podstawą tego, zgodnie z art. 77 § 1 jest pozytywna prognoza kryminologiczna, czyli odpowiednia postawa, sposób życia przed popełnieniem przestępstwa (czyli karalność), kontakty z rodziną, stosunek do alkoholu i innych używek. Do warunków wchodzących w skład prognozy zalicza się także okoliczności popełnienia przestępstwa i zachowanie po popełnieniu przestępstwa oraz w czasie odbywania kary⁷, a także dodatkowo właściwości oraz warunki osobiste⁸. Wymienione przesłanki muszą być spełnione i uwzględnione łącznie.

¹ T. Bojarski, *Polskie prawo karne – zarys części ogólnej*, Warszawa 2008, s. 282.

² L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 201.

³ Art. 40 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

⁴ Art. 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. kodeks karny.

⁵ A. Marek, *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 304.

⁶ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.).

⁷ Art. 77 kodeksu karnego.

⁸ Warunki i właściwości osobiste – należy rozumieć przez to indywidualne cechy każdego skazanego. Właściwości osobiste to: wiek, płeć, zdrowie psychiczne i fizyczne, rozwój intelektualny, wiedza a otaczającym świecie, rzeczywistości, zainteresowania, plany na przyszłość. Warunki osobiste to przede wszystkim sytuacja materialna skazanego i środowisko w jakim żył - K. Mrozek, *Przesłanki udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności*, [w:] *Prace prawnicze*, P. Szymaniec (red.), M. Sadowski (red.), Wrocław 2012, s. 212.

Ma to na celu postawienie jak najdokładniejszej prognozy, gdyż warunkowe przedterminowe zwolnienie jest wyrazem prewencji indywidualnej, którą trzeba stosować wyjątkowo i ostrożnie⁹. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, nie wszystkie przesłanki muszą zachodzić razem, jednak istotą sądu penitencjarnego jest dokładne przeanalizowanie ich i dopiero potem sformułowanie prognozy kryminologicznej, o której autor już wspominał¹⁰. Istotną kwestią jest zachowanie sprawcy w czasie odbywania kary, ponieważ jest ono najbliższe chwili przedterminowego zwolnienia i jasno wskazuje, czy sprawca współdziałał w resocjalizacji i czy nastąpiła zmiana jego zachowania. Uzasadnione ma być przekonanie, że sprawca, mimo wcześniejszego zwolnienia żył i postępował zgodnie z prawem¹¹.

3. PRZESŁANKI FORMALNE WARUNKOWEGO ZWOLNIENIA

Obok warunków materialnych, w kwestii warunkowego zwolnienia muszą być zrealizowane warunki formalne określone w art. 78 i 79 kodeksu karnego – czyli odbycie przez skazanego określonej w ustawie części kary:

1. Podstawowy wymóg to odbycie połowy kary jednak nie mniej niż 6 miesięcy.
2. Dwie trzecie kary musi odbyć recydywista jednokrotny (podstawowy)¹².
3. Trzy czwarte kary odbywa recydywista wielokrotny¹³.
4. Skazany na 25 lat pozbawienia wolności może ubiegać się a warunkowe zwolnienie po odbyciu 15 lat kary.
5. Skazanemu na karę dożywotniego pozbawienia wolności warunkowego przedterminowego zwolnienia można udzielić dopiero po odbyciu 25 lat kary.¹⁴

Wymienione wcześniej przesłanki formalne (z art. 78) zastosowywane są do sumy dwóch lub więcej kar niepodlegających łączeniu, które skazany ma odbyć kolejno (z wyłączeniem kary 25 lat i dożywotniego pozbawienia wolności). Ogólnie ujmując, zasadą jest, że sprawca skazany na kilka kar pozbawienia wolności, które są wykonywane kolejno, może być warunkowo przedterminowo zwolniony po odbyciu połowy ich sumy.

Warto podkreślić, iż sąd, orzekając karę, w szczególnie trudnych i uzasadnionych przypadkach ma prawo zaostriżyć możliwość do skorzystania z warunkowego zwolnienia. Przyjmuję się, że do uzasadnionych przypadków zalicza się popełnienie przestępstwa ze szczególnym okrucieństwem, motywację, szczególnie zasługującą na potępienie oraz demoralizację aresztanta i drastyczny sposób zachowania¹⁵.

⁹ *Ibidem*, s. 210.

¹⁰ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 29 sierpnia 2012 r., II AKzw 866 / 12.

¹¹ M. Bojarski, J. Giezek, Z. Stankiewicz, *Prawo karne materialne część ogólna i szczegółowa*, Warszawa 2007, s. 331.

¹² Art. 78 § 2 łącznie z art. 64 § 1 kodeksu karnego.

¹³ Art. 78 § 2 wobec skazanych określonych w art. 64 § 2 i art. 65 § 1 i 2 kodeksu karnego, w tym m.in. za przestępstwa przeciwko życiu lub zdrowiu, kradzieży, rozbojowi, kradzieży z włamaniem.

¹⁴ Art. 78 § 3 kodeksu karnego.

¹⁵ K. Mrozek, *op. cit.*, s. 217.

4. OKRES PRÓBY W PRZYPADKU WARUNKOWEGO PRZEDTERMINOWEGO ZWOLNIENIA

O warunkowym przedterminowym zwolnieniu decyduje sąd penitencjarny na posiedzeniu, które powinno odbyć się w zakładzie karnym. Wniosek może złożyć zarówno sam zainteresowany oraz również dyrektor zakładu karnego lub sądowy kurator zawodowy. W razie odmowy następny wniosek skazanego lub jego obrońcy, sąd penitencjarny rozpoznaje po upływie 3 miesięcy od daty wydania postanowienia a odmowie warunkowego zwolnienia¹⁶.

Okres próby stanowi czas pozostały do odbycia całej kary. Zgodnie z art. 89 k. k. nie może być on krótszy niż 2 lata i dłuższy niż 5 lat. W sytuacji, gdy skazany jest młodociany, okres próby dla niego, nie może upłynąć przed ukończeniem 21 roku życia¹⁷. Ponadto w zależności od popełnionych przestępstw przez skazanych okres próby jest różny i wynosi odpowiednio:

1. W przypadku recydywistów z art. 64 § 2 (m.in. rozboju, kradzieży z włamaniem, przestępstwa przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą), okres próby wynosi co najmniej 3 lata.
2. W razie warunkowego zwolnienia przestępcy skazanego na okres dożywotniego pozbawienia wolności, okres próby został ustalony na 10 lat, ze względu na to, że w tym przypadku chodzi o sprawców bestialskich i okrutnych zbrodni¹⁸.

Skazanego, ale warunkowo zwolnionego sąd penitencjarny może w okresie próby oddać pod dozór kuratora sądowego, osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, do której działalności należy troska a wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym¹⁹. Dodatkowo sąd penitencjarny ma prawo nałożyć na skazanego jedno z obowiązków, do najważniejszych z nich można zaliczyć:

1. informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby,
2. przeproszenia pokrzywdzonego,
3. wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby,
4. wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu,
5. powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu, albo oddziaływaniom terapeutycznym,
6. uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych²⁰.

Przy obowiązkach przyjęto zasadę elastycznego działania w zakresie stosowanych obowiązków w okresie próby - mianowicie można je zmieniać, rozszerzać, a także można zwolnić od niektórych obowiązków²¹.

Z reguły oddanie skazanego pod dozór kuratora jest fakultatywne, jednak są wyjątki:

1. Skazanego na karę dożywotniego pozbawienia wolności;

¹⁶ T. Bojarski, *Polskie prawo karne – zarys części ogólnej*, Warszawa 2006, s. 284.

¹⁷ *Ibidem*, s. 285.

¹⁸ Art. 80 kodeksu karnego.

¹⁹ Art. 159 kodeksu karnego wykonawczego.

²⁰ Art. 70 § 1 kodeksu karnego.

²¹ T. Bojarski, *op. cit.*, s. 285.

2. Osoby, wobec której był stosowany środek zabezpieczający (art. 95 § 2 i art. 98 kodeksu karnego);
3. Skazanego, a którym mowa w art. 64 i 65 kodeksu karnego;
4. Młodocianego, który popełnił przestępstwo umyślne;
5. Skazanego za przestępstwo określone w artykule 197 - 203 kodeksu karnego popełnione w związku z zaburzeniami seksualnymi np. gwałt, pedofilia²².

Zwolniony, który nie został poddany obowiązkowemu dozorowi kuratora zgodnie z kodeksem karnym wykonawczym, jest zobowiązany do:

1. bezzwłocznego, a najpóźniej w ciągu 7 dni od zwolnienia z zakładu karnego, zgłoszenia się do sądowego kuratora zawodowego sądu rejonowego, w którego okręgu będzie miał miejsce stałego pobytu;
2. zgłaszania się do sądowego kuratora zawodowego w określonych przez niego terminach i udzielania wyjaśnień, co do przebiegu okresu próby;
3. niezmienniania bez zgody sądu miejsca stałego pobytu;
4. wykonywania nałożonych na niego obowiązków.

O wszystkim prawach i obowiązkach, sąd informuje warunkowo zwolnionego przestępcę²³.

5. ODWOŁANIE WARUNKOWEGO ZWOLNIENIA

Przebieg okresu próby może być pozytywny lub negatywny. Pozytywny będzie miał miejsce, jeśli w okresie próby, jak i w ciągu 6 miesięcy nie odwołano warunkowego zwolnienia. W tej sytuacji karę uważa się za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia.

Jednak w przypadku popełnienia przestępstwa lub innych czynów w okresie próby, można ten okres odwołać. Wtedy też okres przebyty na wolności nie zalicza się do kary. Ponadto nie można ponownie zwolnić skazanego przed upływem roku od ponownego osadzenia go w więzieniu. Przy karze dożywotniego pozbawienia wolności, okres ten wydłuża się do 5 lat²⁴.

Szczegółowe przepisy w tym względzie zawiera kodeks karny wykonawczy w art. 160. Zgodnie ze wspomnianym już art. 160, sąd penitencjarny odwołuje warunkowe zwolnienie, jeżeli:

1. w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności,
2. uchyla się od wykonania obowiązków z art. 159 § 2, o których była mowa wcześniej,
3. uchyla się od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych,
4. w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, ewentualnie popełnił inne przestępstwo²⁵.

²² M. Bojarski, J. Giezek, Z. Stankiewicz, *op. cit.*, s. 332.

²³ Art. 159 § 2 kodeksu karnego wykonawczego.

²⁴ L. Gardocki, *op. cit.*, s. 203.

²⁵ Art. 160 kodeksu karnego wykonawczego.

Także w przypadku lżejszych przestępstw i wykroczeń, sąd odwołuje warunkowe przedterminowe zwolnienie, jeżeli zwolniony, skazany za przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkującej wspólnie ze sprawcą, w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używał groźby bezprawnej lub przemocy wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej, która zamieszkuje zgodnie ze sprawcą²⁶. Przed odwołaniem sąd penitencjarny oczywiście, o ile to możliwe wysłuchuje skazanego lub jego obrońcę. Oznacza to jednocześnie, że sąd ma obowiązek zawiadomić skazanego o terminie rozprawy, jednak brak stawienia się skazanego lub obrońcy nie koliduje z rozpatrywaniem sprawy²⁷. Skuteczne odwołanie przedterminowego zwolnienia następuje jedynie poprzez prawomocne postanowienie w wymienionym przedmiocie. Postanowienie musi zapaść i uprawomocnić się, aby można było odwołać skazanego z warunkowego przedterminowego zwolnienia²⁸.

6. SKRÓCENIE OKRESU KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI I CZASU TRWANIA ŚRODKÓW KARNYCH

Warunkowe przedterminowe zwolnienie przede wszystkim związane jest z karą pozbawienia wolności. Przepisy kodeksu karnego w tym względzie przewidują jednak możliwość skrócenia odbywania kary ograniczenia wolności i terminowych środków karnych²⁹. Łączną cechą jest teza, że nie ma potrzeby wykonywania reszty kary czy środka karnego, gdyż cele prewencyjne i moralizatorskie, założone wobec skazanego zostały wypełnione³⁰. Zwolnienie skazanego od reszty kary ograniczenia wolności może nastąpić tylko po spełnieniu odpowiednich warunków:

1. Odbycia co najmniej połowy kary;
2. Przestrzegania ładu i porządku prawnego;
3. Spełnienia nałożonych przez sąd obowiązków i orzeczonych środków karnych, w tym wykonywanie środka przez co najmniej połowę okresu ale nie mniej niż rok;
4. Sumiennego wykonywania pracy nałożonej przez sąd³¹.

M. Bojarski w swojej publikacji zauważa, iż wykonywanie środka karnego nie dotyczy środków karnych z art. 41 § 1a oraz art. 41 § 3 kodeksu karnego. Środki karne z wymienionych artykułów dotyczą przestępstw o charakterze seksualnym, które zostały popełnione na szkodę małoletniego. W związku z tym, skrócenie okresu kary mogłoby nie przynieść oczekiwanego rezultatu a także nie zapewniłoby ochrony małoletniego, co w tym przypadku jest istotną kwestią.

²⁶ L. Gardocki, *op. cit.*, s. 308.

²⁷ M. Bojarski, J. Giezek, Z. Stankiewicz, *op. cit.*, s. 333.

²⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2009 r., IV KK 88/09.

²⁹ Zgodnie z art. 84 kodeksu karnego, środki karne, a których mowa w tym artykule to pozbawienie praw publicznych, zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania określonego zawodu, zakaz wstępu na imprezę masową. Szerzej – art. 39 pkt. 1 – 3 kodeksu karnego.

³⁰ M. Bojarski, J. Giezek, Z. Stankiewicz, *op. cit.*, 333.

³¹ *Ibidem*, s. 334.

Środek karny z art. 39 pkt. 2b³² może być uznany za wykonany, tylko wtedy, gdy zachowanie skazanego daje rękojmię, iż po uchyleniu środka karnego, przestępstwo nie zostanie przez niego znów popełnione. Obowiązek z wymienionego artykułu musi być wykonany przez co najmniej 10 lat. Nie można również skrócić środka karnego, orzeczonego na podstawie art. 42 § 2 i 3 kodeksu karnego, który stanowi o popełnieniu przestępstwa (głównie chodzi o przestępstwo komunikacyjne) przez osobę będącą w stanie nietrzeźwości, środka odurzającego lub gdy sprawca zbiegł z miejsca wypadku³³.

7. WNIOSKI

Warunkowe przedterminowa zwolnienie jest instytucją prawa karnego, która budzi wiele kontrowersji – głównie obaw przed recydywistami, którzy opuszczają więzienie i próbują zaaklimatyzować się w społeczeństwie. Zwolnienie takie różni się tym od amnestii, iż skazany na takowym zwolnieniu jest cały czas nadzorowany, zaś amnestia jest to zwolnienie dożywotnie z odbywania kary. Skazany, aby mógł skorzystać z warunkowego zwolnienia musi spełniać szereg wymogów zarówno formalnych jak i materialnych. Istotna jest też postawa więźnia np. czy wyraża ubolewanie nad swoim postępowaniem, czy przyznaje się do winy.

Warunkowe przedterminowe zwolnienie pozwala ona za efektywne odbywanie kary, opuścić wcześniej więzienne mury. Stanowi także dobrą ideę dla pomocy skazanym, którzy uświadomili sobie swoje błędy i chcą je naprawić. Warunkowe przedterminowe zwolnienie z punktu widzenia resocjalizacji jest dobrym pomysłem, gdyż niezwykle istotne jest, aby były skazany przystosowywał się do życia ponownie, z uwzględnieniem zasad i porządku publicznego. Często dla skazanego dobrą motywacją jest fakt, iż po wyjściu na wolność spotka się z rodziną i rozpocznie nowe, uczciwe życie. Dlatego tak ważne jest, aby tym, którzy zasłużyli swoim zachowaniem, dawać szansę na nowe, lepsze życie.

Biografia

Marlena Koziel - studentka II roku II stopnia studiów stacjonarnych (kierunek Administracja) na Uniwersytecie Technologiczno – Humanistycznym im. K. Pułaskiego w Radomiu. Członkini Studenckiego Koła Administratywistów Uniwersytetu Technologiczno – Humanistycznego w Radomiu. Uczestniczka jak i współorganizatorka licznych ogólnopolskich konferencji naukowych. Zainteresowania to: prawo administracyjne, a szczególności prawo celne oraz praktyczne aspekty stosowania prawa. Dwukrotna stypendystka Rektora za wybitne osiągnięcia w nauce. Stypendystka Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w roku akademickim 2013 / 2014.

References

- [1] Bojarski M., Giezek J., Stankiewicz Z., *Prawo karne materialne część ogólna i szczegółowa* (2007) 331-334.
- [2] Bojarski T., *Polskie prawo karne – zarys części ogólnej* (2008) 282-285.
- [3] Gardocki L., *Prawo karne* (2007) 201-203, 308.

³² Art. 39 pkt. 2b – obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zakaz zbliżania się do określonych osób lub zakaz opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu.

³³ M. Bojarski, J. Giezek, Z. Stankiewicz, *op. cit.*, 334.

-
- [4] Marek A., *Prawo karne* (2010) 304.
- [5] K. Mrozek, *Przesłanki udzielenia warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności*, [w:] *Prace prawnicze*, P. Szymaniec (red.), M. Sadowski (red.), (2012), s. 212, 217.
- [6] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- [7] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. kodeks karny wykonawczy, (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.).
- [8] Ustawa z 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 ze zm.).
- [9] Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2009 r. IV KK 88/09 (OSNwSK 2009/1/1083).
- [10] Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 sierpnia 2012 r. (II AKzw 866 / 12).

(Received 22 July 2014; accepted 27 July 2014)